

A kritikus távolságtartás és képzőművészeti kultuszteremtés

*Kállai Ernő Ösztöndíj
-Éves beszámoló-*

A vizsgálat a képzőművészeti kultuszok kutatását a kultusz megjelenési formái, de elsősorban a kritika és a monografikus történetírás felől közelíti meg. A középpontba állított két képzőművész, Csontváry Koszka Tivadar és Kondor Béla, illetve kettejük monográfiája, Németh Lajos. A célom egyrészt az, hogy mindkét művész kultuszát tanulmányok formájában mutassam be, másrészt, hogy Németh Lajos monográfusi munkáját a művészszemélyiség és az életmű konstruálása felől megvilágítsam.

Először a Csontváry-kultusz összetevőinek vizsgálatával foglalkoztam, a zsenifogalom, a dilettáns, az amatőr, a naiv/primitív illetve a pszichotikus és a szimbolikus fogalmak mentén. Ez azt is jelentette, hogy a korábban megjelent befogadástörténeti, forráskritikai munkákhoz (Tímár Árpád, Molnos Péter) képest kellett meghatároznom a forráselemzés jellegét. Ennek eredményeként összeállt egy tanulmány *Önkonstrukció és kritika, Csontváry megnyilvánulásai a zseniről és a zsenikultusz továbbélése a Csontváry-irodalomban* címmel. Valamint elkészült egy második tanulmány, *Párhuzamok nyomában, Egy érvtípus természete Németh Lajos Csontváry-monográfiájában* címmel, amelyben a kritikusok és a szakirodalom gyakori eszközét az életmű-párhuzamok konstruálását, illetve Németh Lajos hasonló megoldását és ennek ideológiai dilemmáit vizsgálom. A tanulmány több irányát nyitja meg a további kutatásnak: az egyik az 1956-ot követő új nép-nemzeti narratíva és benne a képzőművészet szerepe, a másik Csontváry popularizálódásának formái és az ezek révén létrejövő kultuszok jellemzői.

Elkezdttem közben a Kondor-téma vizsgálatát is, de egyelőre csak előkészítő jelleggel. A közelmúltban a KOGART Ház rendezésében bemutatott gyűjteményes kiállításról írtam egy ismertetőt, ami megjelent *A Szív* című folyóiratban. Azért nem kritikát, mert a kiállítás előkészítő munkálatai közé sorolható tanulmánykötet megírásában részt vettem, ezt a tanulmányomat a Kállai Ernő Ösztöndíj pályázatára be is nyújtottam februárban. Ennek címe: *A szerkezet mint az értelmezés ironikus alakzata Kondor irodalmi és képzőművészeti alkotásaiban*. Elindítottam egy levelezést néhány 70-es, 80-as években aktív művésszel (Decsi Ilona, Kéri Imre, Barabás Márton, Bujki László, Farkas Ferenc, Csáji Attila, Váli Dezső, Aknay János, Gyulai Líviusz) a Kondor-tisztelet jellegéről és az emlékeikről ezzel kapcsolatban. Ezek alapján, illetve a saját kutatómunkám alapján összeállítottam egy listát olyan képzőművészeti és irodalmi alkotásokból, valamint irodalmárok tollából származó szövegekből, amelyek a Kondor-tisztelet részét képezik. Ez a lista folyamatosan bővül, a célom, hogy ez alapján, főként a 70-es, 80-as évek művészetére nézve az ilyen jellegű művek és törekvések jellegzetességeit és a Kondor-kultusz természetét és jelentőségét tanulmány formájában bemutassam. Az eddig összegyűjtött anyag alapján felvetődik, hogy Kondor

magatartása, munkássága vajon mennyiben tekinthető ellenállásnak. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban kértem és kaptam engedélyt az Állambiztonsági Szolgálat Történeti Levéltárában a Kondor Bélával kapcsolatos anyag kutatásához. Az eddig talált iratok inkább műtárgyeladásokkal kapcsolatos információkat tartalmaztak, ezért egyelőre nem alkalmasak a vizsgálathoz, de Kondor ismeretségi hálója mentén újabb kutatás indult a Levéltár anyagában, így ettől hamarosan eredmény várható. Ezen kívül felvettem a kapcsolatot Kondor Máriával, abban a reményben, hogy a Kondor körüli tisztelet megnyilvánulási formáival, a róla készült szobrok megrendelésével, a temetés körülményeivel kapcsolatban bővebb információval tud szolgálni.

A Beszámolóhoz korábban csatolt iratok:

1. Önkonstrukció és kritika, Csontváry megnyilvánulásai a zseniről és a zsenikultusz továbbélése a Csontváry-irodalomban, egyelőre kéziratban tanulmány
2. „Tisztára mai produktum” Az önkonstrukció és a kritika szerepe Csontváry elfogadtatásában, absztrakt a debreceni Metakritika konferenciához
3. Párhuzamok nyomában, Egy érvtípus természete Csontváry munkásságának meghatározásában, Vázlat egy készülő tanulmányhoz
4. Számvetés az angyalokkal, Gyűjteményes kiállítás Kondor Béla műveiből, megjelent kiállításismertető
5. A korai halál felülírása, Kondor motívumainak továbbélése a 70-es és 80-as évek képzőművészetében és irodalmában, Gyűjtés egy későbbi tanulmányhoz

A Beszámolóhoz jelenleg csatolt iratok:

1. Párhuzamok nyomában, Egy érvtípus természete Németh Lajos Csontváry-monográfiájában, tanulmány
2. Barabás Márton válaszai
3. Interjú Kéri Imrével és Decsi Ilonával
4. Csontváry popularizálódása, Vázlat egy készülő tanulmányhoz
5. Kutatási kérelem és engedély az Állambiztonsági Szolgálat Történeti Levéltára anyagának használatához

Szentendre, 2017. december 3.

Csanádi-Bognár Szilvia